

Hemşirelik Öğrencilerinde Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi¹

Özden Demircioğlu Faydalı², Altan Çolakkol³

² Adnan Menderes Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Aydın

³ Adnan Menderes Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Aydın

ozdend@adu.edu.tr, acolakkol@adu.edu.tr

Özet

Akademik hayatı boyunca bireyin bilgi okuryazarlığı becerisi kazanmasını sağlamak için Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kütüphanesi olarak çeşitli bölümlerden gelen eğitim talepleri karşılanmaktadır. Bu eğitimler Hacettepe Üniversitesi'nin geliştirmiş olduğu "Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi Programı" (HÜBO) nın sadeleştirilmiş sunumu olarak gerçekleştirilmektedir. Eğitim sonrasında kütüphane kataloğuna, veri tabanlarına ve diğer bilgi kaynaklarına erişimi anlatan uygulamalı bir eğitim verilmektedir. Son altı dönemdir Aydın Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik anabilim dalına "literatür tarama" dersi kapsamında bu eğitim verilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, bilgi okuryazarlığının hemşirelerin eğitimindeki önemini ortaya koymak, bilgi okuryazarlığı eğitimi almış Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin bilgi okuryazarı düzeylerini tespit etmek ve elde edilen verilere dayanarak bu ders kazanımlarını değerlendirmektir. Araştırmada ölçme aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen sosyo-demografik bilgi anket formu ve Bilgi Okuryazarlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada cinsiyet değişkeninin Bilgi okuryazarlık düzeyi üzerine etkisi bulunmuş; kütüphaneyi ders çalışmak ve araştırma yapmak amacıyla kullanan öğrencilerin Bilgi Okuryazarlık Ölçeği puanı daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda kütüphaneyi etkin amaçlar için kullanmanın bilgi okuryazarlığını olumlu etkilediği söylenebilir.

Keywords: Bilgi okuryazarlığı, Bilgi okuryazarlığı eğitimi, Hemşirelik öğrencilerinde bilgi okuryazarlığı eğitimi, Y kuşağı.

Giriş

Yaşam boyu öğrenmenin temeli olan bilgi okuryazarlığı internetle birlikte hızla artan ve çeşitlenen bilgi kaynaklarına isabetli ve doğru erişimde büyük önem taşımaktadır. Birey, bilgi okuryazarlığı ile gereksiz "bilgi yükünden" kurtularak her konuda doğru bilgiye ulaşma ve ulaştığı bilgiyi analiz etme becerisi geliştirebilmektedir. İlk defa 1974 yılında Paul Zurkowski tarafından "*işleriyle ilgili bilgi kaynaklarını kullanabilmek üzere bireylerin eğitilmesi*" [1] olarak tanımlanan bilgi okuryazarlığı için zaman içinde birçok kurum ve yazar farklı tanımlar üretmiştir, tanımlar genelde "bilgi okuryazarlığı" kavramı ve "bilgi okuryazarı olan bireyin sahip olması gereken özellikler" üzerine yoğunlaşmaktadır [2] Association College and Research Libraries (ACRL,2000) ulusal düzeyde yayınladığı "yüksek öğretimde bilgi okuryazarlığı standartlarında" bilgi okuryazarlığı becerilerinin tüm disiplinler ve eğitimin her kademesi için ortak bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Günümüzde yaşanmakta olan hızlı değişimler ve gelişmeler, her alanda çalışan profesyonellerin eğitim döneminde kazandıkları mesleki bilgi ve becerilerinin zaman içinde yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle birey, mesleki bilgisini sürekli güncel tutmak ve profesyonel gelişimini sürdürmek durumundadır.

Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi ve Hemşirelik

Günümüzde her alanda eğitim gören öğrencilerin, farklı kanallardan elde ettiği bilgileri doğru değerlendirebilmek için Bilgi Okuryazarlığı becerilerine sahip olması gerekmektedir. Yeoh [3] Bilgi okuryazarlığının, gelecek sağlık hizmetlerinin sağlanmasında anahtar yetkinlik olarak ifade ederken Amerikan Hemşireler Derneği [4] bilgi okuryazarlığının hemşirelik uygulamaları ve profesyonel gelişim için zorunlu bir beceri olduğunu belirtmiştir. Yapılan tahminlere göre hemşirelik uygulamaları ile ilgili bilgi her beş yılda bir ikiye katlanmaktadır [5] . Öyle ki, hemşirelik alanında en önemli kaynaklardan biri olan CINAHL (Cumulative Index to Nursing and Allied Health Literature) 1955 yılında sadece 13 dergi indeksliyordu. 1996 yılında 356 dergi indekslerken [5] günümüzde 3000'den fazla dergi indekslemektedir [6] . Sürekli ve hızlı bir şekilde artan bilgi karşısında hemşireler kişisel veya profesyonel ilgi alanlarında sürekli öğrenme sorumluluğunu almalı, ve bu sorumluluğun geliştirilmesi için bilgi okuryazarlığı eğitimleri hemşirelik eğitiminde verilmelidir [7,8].

¹ 25-27 Kasım 2015 tarihinde gerçekleşen 6th International Symposium on Information Management in an Changing World'de sunulmuştur.

Hemşirelik, uzmanlık bilgisi gerektiren bir hizmet sektörüdür. Bu bilgi, kurumlar, hastalar ve meslek için değerli bir üründür. Bu bilgiyi sürekli güncel tutabilmek için hayat boyu öğrenmenin ön koşulu olan bilgi okuryazarlığının iyi anlaşılması gerekmektedir. Bilgi okuryazarları herhangi bir zorluk veya karar verilmesi durumlarında bilgiye ulaşmada doğru yolları kullanarak doğru bilgiyle sonuca ulaşan kişilerdir.

Bilgi okuryazarlığı eğitimi almış mezun hemşireler etkin biçimde eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme becerisi kazanacağı gibi eğitim ve uygulamadaki verimliliği arttıracaktır [9]. Sağlık hizmetlerinde kanıta dayalı uygulama profesyonel bir standarttır ve hemşirelik uygulamalarında en iyi kanıtı belirlemek ve uygulamak için, literatürü ve diğer kanıtları eleştirel olarak değerlendirmek için, analitik yöntemleri kullanmak [10] bilgi okuryazarı olan hemşirelerin niteliğidir. Yapılan bir çok çalışma, özellikle kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarında bilgi okuryazarlığı becerisinin lisans eğitiminde kazanılmış olması gerektiğini savunmuştur [11 ve 12].

Bu yazılanlar çerçevesinde sağlık alanında anahtar konumda yer alan hemşirelerin neden bilgi okuryazarı olmaları gerektiği şöyle ifade edilebilir [7, 8, 11, 13, 14];

- Öncelikle kişisel ve mesleki gelişimleri için,
- Bilgiye ulaşmak için gereken teknolojiyi kullanabilme veya yönetme becerisine sahip olmak için,
- Klinik sorunların çözümünde bulduğu bilgiyi uygun bir şekilde kullanmaya vakıf olmak için,
- Kanıta dayalı yaklaşımların profesyonellelikle uygulanması için,
- Hasta bakım maliyetini azaltmak ve hasta memnuniyeti oluşturmak için,
- Hastalara güvenli ve etkili hemşirelik bakımı sağlanması için,
- Tüm profesyonel hizmetlerde olduğu gibi hemşirelikte de verimli ve etkili hizmet sunabilmek ve eleştirel düşünebilmek için.

Hemşirelik Bilgi Okuryazarlığı Yetkinlik Standartları

ACRL Yüksek öğretimde Bilgi okuryazarlığı standartlarına [15] göre öğrencilerin bilgi okuryazarı olabilmesi için aşağıdaki becerilere sahip olması gerektiğini belirtmiştir;

- Taramada kullanacağı araçları belirleyebilir, değerlendirebilir ve seçebilir.
- Tarama stratejisi bilgisine sahiptir.
- Değerlendirme yeteneğine sahiptir ve buna göre kaynaklar seçebilir.
- Bilgi okuryazarlığı becerilerini kullanırken yasal ve etik kurallara uyar.

Bilgi okuryazarlığı standartları okuyucular için rehber ve destektir, tüm kurumlar ve sınıflara uygulanabilir. Hemşirelerin kanıta dayalı uygulamalarında literatürü ve en iyi kanıtları belirlemek, uygulamak ve eleştirel değerlendirmek için bilgi okuryazarı olması gerekir. Bu nedenle ACRL iki yıllık süren araştırma sonucunda 2013 yılı Ekim ayında “Hemşirelik Bilgi Okuryazarlığı Yetkinlik Standartlarını” yayınlamıştır.

“Gazetecilik”, “Antropoloji ve Sosyoloji”, “Fen bilimleri ve Teknoloji” “öğretmenler” ve “psikoloji” gibi meslek gruplarında, öğrenciler ve uygulayıcılar için bilgi okuryazarlığı standartları geliştiren ACRL, hemşirelik için geliştirdiği standartlarda ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilerin gereksinim duyacağı bilgi ve becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Bu standartlar hemşirelik akademisyenleri ile akademik camiada hemşirelik programlarını ve hemşirelik öğrencilerini destekleyen kütüphaneciler tarafından yazılmıştır [10 ve 16]. Hemşirelik Bilgi okuryazarlığı standartlarının amacı şunlardır [10].;

- Hemşirelik akademisyenleri ile ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinin kanıta dayalı hemşirelik uygulamalarında bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirmek için bir alt yapı sağlamak;
- Öğrencilerin bilgi arama becerilerini tartışırken, hemşirelik akademisyenleri ile kütüphaneciler arasında ortak bir dilin kullanımını teşvik etmek;
- Hemşirelik eğitimi programı boyunca bilgi okuryazarlığı becerilerini ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen yaratıcı öğrenim faaliyetlerinin geliştirilmesinde kütüphanecilere ve hemşirelik akademisyenlerine rehberlik etmek;
- Öğrenci yetkinlikleri ve gereksinimlerini karşılamada yönetim ve müfredat komiteleri için ortaklaşa bir anlayış sağlamak;
- Hemşirelik uygulaması ve araştırmasında bilgi okuryazarlığı bağlamında sürekli öğrenme için bir alt yapı sağlamak.

“Çevrimsel araştırma” ve “kanıta dayalı uygulama” mesleki bir standart olduğundan, bilgi gereksiniminin belirlenmesi, bilginin bulunması ve elde edilmesi, değerlendirilmesi, etik kullanımı ve en iyi uygulamada amaç olarak görülmesi hemşirelik eğitimi ve uygulamasının kalbidir. Bu standartlar ACRL Yükseköğretim Bilgi Okuryazarlığı Yeterlik Standartları’na dayalı olarak, hemşirelik kaynakları ile kanıta dayalı uygulamanın önemi öne çıkarılıp özelleştirilerek yazılmıştır [10].

Bilgi okuryazarı becerisi ve nitelikleri kazanmış hemşirelik mesleği çerçevesinde temel dört standart tanımlanmıştır. Bu standartlar şöyledir:

Standart I: Bilgi okuryazarı hemşire bilgi gereksiniminin doğasını ve boyutunu belirler

Standart II: Bilgi okuryazarı hemşire gereksinimi olan bilgiye etkin ve yetkin erişir.

Standarts III: Bilgi okuryazarı hemşire elde ettiği bilgileri ve bilgi kaynaklarını eleştirel olarak değerlendirir, buna bağlı olarak da başlangıç sorgusunu gözden geçirip geçirmeyeceğine, ek kaynaklara gereksinimi olup olmadığına ve yeni bir araştırma süreci geliştirip geliştirmeyeceğine karar verir.

Standart IV: Bilgi okuryazarı hemşire, bireysel olarak veya bir grubun üyesi olarak belirli bir amaca ulaşmak için bilgiyi etkili bir biçimde kullanır.

Standarts V: Bilgi okuryazarı hemşire bilgi erişimine ve kullanımına ilişkin birçok ekonomik, politik ya da sosyal konuyu kavrar, bilgiyi etiğe ve yasal kurallara uygun kullanır.

Herbir standart “performas göstergeleri”, “kapsadığı sonuçları”, “uygulama örnekleri” ile detaylı olarak açıklanmıştır. Bu standartlar, meslek eğitimi veren fakülteler ve yüksek okullar, eğitimciler, hemşirelik eğitimi alan öğrenciler ve sağlık bilimleri kütüphanecileri için yardımcı bir rehberdir.

Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kütüphanesi tarafından verilen Bilgi okuryazarlığı eğitimi

Araştırma kütüphanesi olarak üniversite kütüphaneleri, üniversitenin amaç, hedeflerini ve araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmede bilgi hizmetleri aracılığıyla katkıda bulunmalıdır. Üniversite kütüphanelerinin bu anlamda önemli iki rolü bilgi kaynaklarını sağlamak ve bu kaynakların kullanımına yönelik eğitim vermektir [17]. Üniversite kütüphaneleri bu görevlerini rutin bilgi hizmetlerini yerine getirerek ve bilgi okuryazarlığı programlarını yürüterek gerçekleştirir.

Bilgi okuryazarlığı eğitimin amacı, öğrencileri bilgi okuryazarı yapmak ve bilimsel yöntem ve araştırmaya dayalı eğitimi desteklemektir [18] bu nedenle bilgi okuryazarlığı tüm öğrenciler için önemli bir unsurdur. Yüksek öğretimde öğrencilerin daha etkin ve başarılı olmaları onların bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmalarıyla ilişkilendirilmektedir [19].

1993 yılında kurulan Adnan Menderes Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı oluşturmuş olduğu Misyon ve Vizyonunda üniversitenin amaç, hedeflerini ve araştırma faaliyetlerini gerçekleştirmede bilgi hizmetleri aracılığıyla katkıda bulunduğunu açıkça dile getirmektedir. [20]. Bunun için verdiği temel kütüphanecilik hizmetlerinin yanı sıra geçmişten günümüze kadar getirdiği bir kullanıcı eğitimi birikimi vardır. “Bilgi okuryazarlığı kavramı” ile birlikte bu eğitimin içeriği üniversitenin öğrenci ve araştırmacılarının bilgi okuryazarlığının temel prensiplerini kazandırma amaçlı olarak değişmiştir. Bu amaçla çeşitli bölümlerden gelen eğitim talepleri karşılanmaktadır. Bu eğitimler Hacettepe Üniversitesi’nin geliştirmiş olduğu “Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi Programı” (HÜBO) [21]nın sadeleştirilmiş sunumu olarak gerçekleştirilmektedir. Eğitim sonrasında kütüphane kataloğuna, veri tabanlarına ve diğer bilgi kaynaklarına erişimi anlatan uygulamalı bir eğitim verilmektedir. 2013-2014 yılında 13 bölüme 503 öğrenciye, personele/araştırmacıya eğitim verilmiştir. Son altı dönemdir Aydın Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik anabilim dalına gelen talepler doğrultusunda “literatür tarama” dersi kapsamında bu eğitim verilmektedir..

Yöntem

Araştırma, Adnan Menderes Üniversite’nin Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü 1. sınıf öğrencileri ile 2014–2015 eğitim-öğretim yılının bahar yarıyılında kesitsel olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 260 öğrenci, örneklemi olasılıksız örnekleme ile belirlenen 89 öğrenci (evrenin %34’ü) oluşturmuştur. Araştırmada öğrencilerin tamamına ulaşmak hedeflenmiş ancak uygulamanın yapıldığı günlerde erişilebilen öğrenciler örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmanın uygulaması sınıf ortamında ve gözlem altında araştırmacılar tarafından yapılmış, uygulama yaklaşık 20 dakika sürmüştür Çalışmaya alınan öğrencilerin uygulama öncesi sözlü onamları alınmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen sosyo-demografik bilgi anket formu [9,22,23] ve Bilgi Okuryazarlık Ölçeği [19] kullanılmıştır. Bilgi Okuryazarlık Ölçeğinin geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmış olup güvenilirlik alpha kat sayısı 0,85’dir. Bu çalışmada ise alpha katsayısı 0,96 bulunmuştur.

Öğrencilere uygulanan anket ve ölçek ile öğrencilerin bilgi okuryazarlığı düzeyleri, bilgi okuryazarlığı aşamalarından hangilerinde zorlandıkları, bilgi okuryazarlığı konularında daha önce eğitim alıp almadıkları ve bu konularda eğitim almak isteyip istemedikleri konularında bilgi toplanmıştır. İstatistiksel işlemler SPSS paket programında (Version 18, Chikago IL,US) aracılığıyla yapılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve kütüphane, internet kullanım durumlarına ilişkin görüşleriyle ilgili bulgular

Üniversite birinci sınıfta eğitim gören 89 öğrenci ile yapılan çalışmada öğrencilerin yaş ortalaması 19.46±1,48 bulunmuş olup; %65.2'si (n=58) kız, %34,8'i (n=31) erkektir. Öğrencilerin %52.8'i (n=47) Anadolu lisesinden mezun olmuştur. Öğrencilerin annelerinin %38.2'si (n=34) ilkököl, babalarının %37,1'i (n=33) ilkököl mezunudur.

Öğrencilerin kütüphane kullanım sıklıkları incelendiğinde, %33,7'si (n=30) "çok seyrek", %23,6'sı (n=21) "ayda birkaç kez", %20,2'si (n=18) "kullanmam", %11,2'si (n=10) "yılda birkaç kez", %10,1'i (n=9) "haftada birkaç kez", %1,1'i (n=1) "her gün" kullandığını belirtmiştir.

Öğrenciler, kütüphaneden yararlanma sebeplerini, %15,7 (n=14) "veri tabanları ve elektronik kaynakları kullanmak", %46,1 (n=41) "ödünc verme hizmetinden faydalanmak", %10,1 (n=9) "mesleki bilgimi arttırmak ve mesleki literatürü takip etmek", "%12,4 (n=11) güncel yayınları incelemek", %49,4(n=44) "ders çalışmak", %19,1 (n=17) "internet", %34,8 (n=31) "araştırma yapmak" ve %1,1 (n=1) "sesli kitap" için olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin interneti kullanım sıklıkları incelendiğinde %86,5'i (n=77) "her gün", %9,0'ı (n=8) "haftada birkaç defa", %3,4'ü (n=3) "çok seyrek" olarak belirtmiştir

Öğrenciler, interneti kullanma amaçlarını; %15,7 (n=14) "kütüphane WEB sayfasını kullanmak" (kütüphane kataloğunu ve elektronik kaynakları kullanmak için), %61,8 (n=55) "araştırma yapmak", %59,6 (n=53) "ödev yapmak", %85,4 (n=76) "sosyal ağları kullanmak", %49,4 (n=44) "kişisel gelişim", %71,9 (n=64) "boş vakitlerini değerlendirmek" için olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin Bilgi okuryazarlık durumlarına ilişkin görüşleriyle ilgili bulgular

Tablo 1. Bilgi Okuryazarlığı ölçeğinin maddelerinin dağılımı, Aritmetik ortalama ve Standart Sapmaları (N=89)

MADDE	Çok Zorlanıyorum		Zorlanıyorum		Kararsızım		Zorlanmıyorum		Hiç Zorlanmıyorum		$\bar{X}$	SD
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1 Ödev/Araştırma konusunu kendim belirlemek durumunda kaldığımda	11	12,40	21	23,60	28	31,50	19	21,30	10	11,20	2,96	1,19
2 Ödev/Araştırma konusuna ilişkin bilgi gereksinimimi tanımlamakta	8	9,00	12	13,50	16	18,00	44	49,40	8	9,00	3,36	1,12
3 Ödev/Araştırma konusunu genişletmekte ve daraltmakta	6	6,70	12	13,50	17	19,10	42	47,20	11	12,40	3,45	1,09
4 Gereksinim duyduğum bilgiyi nasıl ve nerede bulacağımı bilmekte	7	7,90	8	9,00	12	13,50	40	44,90	18	20,20	3,64	1,16
5 Bilgi aramada konuyu en iyi ifade eden kelimeleri (anahtar kelimeleri) belirlemekte	7	7,90	12	13,50	19	21,30	34	38,20	15	16,90	3,44	1,17
6 Hangi tür bilgi kaynağının hangi tür bilgi gereksinimi için daha uygun olduğuna karar vermekte	4	4,50	11	12,40	19	21,30	42	47,20	13	14,60	3,55	1,03
7 Farklı türdeki bilgi kaynaklarını (ansiklopedi, dergi, rehber, yıllık gibi) kullanmakta	3	3,4	15	16,9	18	20,2	33	37,1	20	22,5	3,58	1,12

8	Web kaynaklarını (web üzerindeki bilgi kaynakları, web sayfaları, elektronik dergiler ansiklopediler, vb.) kullanmakta	4	4,5	11	12,4	12	13,5	35	39,3	25	28,1	3,76	1,14
9	Bilgiye erişimi sağlayan indeksleri ve elektronik veritabanlarını seçmekte ve kullanmakta	10	11,2	19	21,3	26	29,2	21	23,6	13	14,6	3,09	1,22
10	Web arama motorlarını (google, altavista, arabul, gibi) kullanmakta	5	5,6	11	12,4	7	7,9	36	40,4	29	32,6	3,83	1,19
11	Elektronik bilgi erişim sistemlerindeki (veritabanları, arama motorları, vb) yönlendirici bilgileri anlamakta ve uygulamakta	4	4,5	16	18,0	21	23,6	32	36,0	16	18,0	3,45	1,12
12	Bilgisayarla bilgi ararken tarih, dil ve tür gibi sınırlamalar yapmaktan	2	2,2	12	13,5	18	20,2	37	41,6	17	19,1	3,64	1,03
13	Bilgisayarla bilgi ararken kavramlar arasındaki ilişkileri “ve, veya, değil” (and,or, not) kullanarak belirlemede	5	5,6	10	11,2	21	23,6	31	34,8	22	24,7	3,62	1,14
14	Bilgi ararken başarısız olursam farklı arama yaklaşımlar denemekte	3	3,4	12	13,5	20	22,5	36	40,4	17	19,1	3,59	1,06
15	Kütüphane kataloğunu kullanmakta	8	9,0	21	23,6	19	21,3	27	30,3	10	11,2	3,12	1,19
16	Katalogda kaynaklarla ilgili sunulan bilgiyi anlamakta	6	6,7	21	23,6	22	24,7	26	29,2	13	14,6	3,22	1,17
17	Diğer kütüphaneleri kullanmakta	11	12,4	20	22,5	23	25,8	26	29,2	9	10,1	3,02	1,20
18	Elde ettiğim bilginin nitelik ve nicelik açısından konuya uygunluğunu değerlendirmekte	6	6,7	10	11,2	22	24,7	35	39,3	15	16,9	3,49	1,11
19	Elde ettiğim bilgiyi, güncellik, güvenilirlik, doğruluk, tarafsızlık gibi unsurlar açısından değerlendirmekte	7	7,9	14	15,7	22	24,7	35	39,3	11	12,4	3,33	1,13
20	Web kaynaklarını güncellik, güvenilirlik, doğruluk, tarafsızlık gibi unsurlar açısından değerlendirmekte	5	5,6	16	18,0	19	21,3	38	42,7	11	12,4	3,38	1,09
21	Elde ettiğim bilgi kaynağını okuyup temel fikrini belirlemede	7	7,9	9	10,1	18	20,2	37	41,6	18	20,2	3,56	1,16
22	Okuduğum bilgi kaynakları arasındaki benzer ve farklı noktaları belirlemede	3	3,4	9	10,1	21	23,6	38	42,7	17	19,1	3,65	1,02
23	Elde ettiğim bilgiyi yorumlamakta	9	10,1	8	9,0	14	15,7	39	43,8	19	21,3	3,57	1,21
24	Önceki bilgilerimle yeni elde ettiğim bilgiyi ilişkilendirmekte	4	4,5	12	13,5	14	15,7	39	43,8	20	22,5	3,66	1,11
25	Kaynaklardan elde ettiğim bilgiyi kendi sözcüklerimle yeniden ifade etmekte	4	4,5	10	11,2	17	19,1	41	46,1	17	19,1	3,64	1,06
26	Ödev/araştırma yaparken çok sayıda kaynağı bir arada kullanmakta	4	4,5	10	11,2	21	23,6	30	33,7	23	25,8	3,66	1,12
27	Ödevin bölümlerini (kapak, içindekiler, giriş, gelişme, kaynakça, ekler, gibi)düzenlemede	3	3,4	11	12,4	22	24,7	35	39,3	18	20,2	3,61	1,05
28	Ödev içinde hangi bilginin nereden alındığını göstermekte (gönderme/atıf, alıntı gibi metnin içinde kaynak belirtme)	4	4,5	10	11,2	20	22,5	34	38,2	21	23,6	3,65	1,10
29	Ödevde/araştırmada kullandığım farklı kaynakların (kitap, dergi, web sayfası gibi)	2	2,2	11	12,4	15	16,9	42	47,2	19	21,3	3,73	1,01
30	Ödev/araştırma sonuçlarımı sözlü olarak sunmakta	6	6,7	18	20,2	15	16,9	39	43,8	11	12,4	3,35	1,14
31	Araştırma sonuçlarımı yazılı olarak (ödev, rapor, makale, vb) sunmakta	4	4,5	11	12,4	17	19,1	40	44,9	16	18,0	3,60	1,07

32	Bilginin sunumunda sayfa sayısı, zaman gibi sınırlamalara uymakta	4	4,5	12	13,5	14	15,7	42	47,2	17	19,1	3,63	1,08
33	Bilginin iletiminde/sunumunda uygun teknolojiyi kullanmakta (power point slaytları,video, word dosyası gibi)	8	9,0	9	10,1	23	25,8	32	36,0	17	19,1	3,46	1,18
34	Yaptığım ödevleri/araştırmaları eleştirmekte (güçlü ve zayıf yönlerini tanımlamakta)	3	3,4	14	15,7	23	25,8	30	33,7	18	20,2	3,52	1,09
35	Bilgi ile ilgili faaliyetlerimden (bilgiyi arama, bulma, kullanma, iletme) ileriye yönelik dersler çıkartmakta	7	7,9	6	6,7	21	23,6	37	41,6	18	20,2	3,60	1,13
											Genel Ortalama	3,56	0,728

Öğrencilerin bilgi okuryazarlık ölçeğinin maddelerine verdikleri cevapların aritmetik ortalamasının $3,56 \pm 0,728$ olduğu saptandı. Tablo 1 incelendiğinde, en düşük ortalamaya ($2,96 \pm 1,19$) “Ödev/Araştırma konusunu kendim belirlemek durumunda kaldığımda” ifadesinin, en yüksek ortalamaya ($3,83 \pm 1,19$) “Web arama motorlarını (google, altavista, arabil, gibi) kullanmakta” ifadesinin sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan kız öğrencilerin bilgi okuryazarlığı puan ortalamaları erkek öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($t=3,156$; $p=0,020$).

Tablo 2. Ders çalışmak amaçlı Kütüphane Kullanım ve Bilgi Okuryazarlığı Arasındaki İlişki

Kütüphane Kullanım Özellikleri	Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği		Test ve Anlamlılık
	X	S.S.	
Kütüphane kullanım sıklığı			
Kullanmam	110,78	23,01	
Ayda birkaç kez	131,05	18,55	
Çok seyrek	122,47	28,55	F=1.489
Haftada birkaç kez	131,37	24,48	p=.205
Yılda birkaç kez	133,22	29,36	
Her gün	137,00	.	
Ders çalışmak amacıyla kullanım			
Evet	132,53	24,18	t=2,86
Hayır	115,90	24,49	p=.006

Öğrencilerin kütüphane kullanım sıklığı ile bilgi okuryazarlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamış olup, ders çalışmak için kütüphaneye gelen öğrencilerin bilgi okuryazarlığı puan ortalamaları bu amaçla kütüphaneye gelmeyenlere göre yüksek bulunmuştur ($t=2,86$; $p=0,006$).

Tablo 3. Araştırma Amaçlı Kütüphane Kullanım ve Bilgi Okuryazarlığı Arasındaki İlişki

	Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği		Test ve Anlamlılık
	$\bar{X}$	S.S.	
Araştırma amacıyla kullanım			
Evet	133,11	22,75	t=2,07

Hayır	120,37	26,15	p=.042
-------	--------	-------	---------------

Herhangi bir konuda araştırma yapmak için kütüphaneye gelen öğrencilerin bilgi okuryazarlığı puan ortalamaları bu amaçla kütüphaneye gelmeyenlere göre yüksek bulunmuştur ($t=2,071$; $p=0.042$).

Tablo 4. İnterneti Araştırma Amaçlı Kullanım ve Bilgi Okuryazarlığı Arasındaki İlişki

	Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği		Test ve Anlamlılık
	$\bar{X}$	S.S.	
İnterneti araştırma amacıyla kullanım			
Evet	130,33	27,04	t=2,48 p=.016
Hayır	115,48	19,80	
İnternet Kullanım Sıklığı			
Çok seyrek	143,00	28,35	F=.806 p=.451
Haftada bir kaç gün	123,83	32,25	
Her gün	123,75	24,97	

Öğrencilerin internet kullanım sıklığı ile bilgi okuryazarlığı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamış; araştırma yapmak için interneti kullanan öğrencilerin bilgi okuryazarlığı puan ortalamalarının bu amaçla interneti kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. ($t=2,480$; $p=0.016$)

Öğrencilerin Bilgi Okuryazarlığı Ölçeğindeki maddelere ilişkin eğitim alma durumlarının dağılımı incelendiğinde, eğitim almayanların oranının, alanlardan daha yüksek olduğu; aynı zamanda ölçekte yer alan maddelere ilişkin olarak, belirlenen konularda eğitim almak isteyen öğrencilerin oranının, eğitim almak istemeyen öğrencilere göre daha az olduğu saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve kütüphane, internet kullanım durumlarına ilişkin görüşleriyle ilgili bulgular incelendiğinde;

2015 yılı içerisinde eğitimin verildiği ve araştırmanın uygulandığı öğrencilerin yaş ortalaması 19.46 dır. Yani eğitim verilen öğrenciler “Y kuşağı” olarak adlandırılan “Millennials” veya “Nexters” olarak da ifade edilen 24 yaş altı genç kuşaktır [24]. Jacobson ve Mark [25] tarafından bu kuşağın tespit edilen özellikleri şöyle ifade edilmiştir; eleştirel düşünme becerisi yoksunluğu, yorum yapamadıkları için veri tabanı araştırmalarında düşük becerilere sahipler ve Web’den araştırma yapıyorlar, bunun sonucunda bilgi yoğunluğuyla geliyorlar. Bu jenerasyonun buldukları bilgiyi eleştirel olarak kullanmaya ihtiyaçları var. Görülüyor ki, bilgi okuryazarlığı eğitimi her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Öğrencilerin kütüphane kullanım sıklıklarının dağılımı incelendiğinde, hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin “yüksek oranda” kütüphaneyi “çok seyrek” kullandıkları saptanmıştır. Kütüphaneyi “her gün” kullanan hemen hemen yok gibidir. Adnan Menderes Üniversitesi’nin dağınık bir kampüs yapısının olması, Merkez Kütüphanenin Merkez kampüste yer alması, hemşirelik eğitimi verilen Yüksek Okulun ise bu kampüste yer almaması ve Yüksek okulda bir birim kütüphanesinin olmamasının bu çalışma sonucunda çıkan kütüphane kullanım sıklığını etkilediği görüşündeyiz. Ayrıca bu durumun, bilgi okuryazarlığı konusunda son derece önemli kuruluşlar olan kütüphaneleri kullanma alışkanlığına sahip olmadan, bilgi okuryazarı olmanın mümkün olmayacağını belirten araştırmalar doğrultusunda düşünüldüğünde endişe verici olarak değerlendirilebilir [9, 19, 26].

Öğrencilerin kütüphaneden yararlanma sebeplerinin sıklığının dağılımı incelendiğinde, hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin kütüphaneyi çoğunlukla “ders çalışmak” ve “ödünc verme hizmeti” için kullandıkları görülmektedir. Kütüphaneyi “ veri tabanları ve elektronik kaynakları kullanmak” için ve “araştırma” amaçlı kullanımlarının daha geri planda kaldığı görülmektedir. Öğrencilerin kütüphaneyi “araştırma”dan ziyade “mekansal” anlamda tercih etmeleri veya kullanmaları bir akademik kütüphanenin var oluşu amacına uygun değildir.

Öğrencilerin interneti kullanım amaçlarının sıklığının dağılımı incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğu sırasıyla “sosyal ağları kullanmak” ve “boş vakitlerini değerlendirmek”, “araştırma yapmak” ve “Ödev yapmak” amacıyla interneti kullandığını belirtmiştir. “Kütüphane elektronik kataloğunu ve kütüphane elektronik kaynaklarını” kullanmak amacıyla “kütüphane WEB sayfasını” kullanma son sırada yer almaktadır. Yani öğrenciler interneti ödev ve araştırma amaçlı kullanıyor ancak bunun için Kütüphane WEB sayfasını tercih etmemektedirler. Kütüphane WEB sayfasının “kullanıcı dostu arayüzlü” olmamasının, çünkü kurumun “ortak web sayfası” özelliklerine sahip olması zorunluluğu nedeniyle “sayfanın esnetilememe”sinin ve “veri tabanları lisans anlaşması” gereği elektronik kaynakların dışarı açılmaması sadece “proxy ayarları” yapılarak dışarıdan erişimin mümkün olması gibi sınırlayıcıların da bu sonucu etkilediği görüşündeyiz. Bununla birlikte literatürde yer alan çalışmada [27] hemşirelik öğrencilerinin elektronik kütüphane kataloglarını kullanmakta “yetersiz” olduğu görülmektedir. Verilen bilgi okuryazarlığı dersinde “elektronik kütüphane kataloğu” uygulamalı olarak anlatılmakla birlikte sınırlı zamanın olması bu sonucu etkilemektedir.

Öğrencilerin bilgi okuryazarlık ölçeğinin maddelerine verdikleri cevaplar incelendiğinde;

Ölçek maddelerine verilen cevaplarda en düşük ortalamaya “Ödev/Araştırma konusunu kendim belirlemek durumunda kaldığımda” ifadesinin, en yüksek ortalamaya ise “Web arama motorlarını (google, altavista, arabil, gibi) kullanmakta” ifadesinin sahip olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma grubuna dahil edilen öğrencilerin “Y” kuşağının tipik özelliklerini taşıdığı söylenebilir. Günümüz gençliğinin genel özelliklerine paralel olarak “Y” kuşağı özelliği ile öğrenciler bilginin önüne hazır gelmesini uğraşmadan bilgiye ulaşmayı istemektedir. Y kuşağı birebir katılımcı olduğu “aktif öğrenmeyi” pasif öğrenmeye göre tercih etmektedir [24]. Temel bilgi kaynağı olarak WEB’i kabul etmektedir

Öğrencilere eğitim verildiği halde ölçek maddelerinin çoğuna eğitim almadıklarını ifade etmeleri ve yine aynı maddeler için eğitim almak istemediklerini belirtmeleri düşündürücü olup; öğrenciler bilgi okuryazarlığı ölçek maddelerinde kendilerini “yeterli” görmektedirler. Öğrencilerin kendilerini yeterli görmeleri ve bu konuda eğitim istememeleri öğrencilerin bilgi okur yazarlığı becerisinde “kendine güvendiğini” veya diğer bir deyişle öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine “yüksek güvenleri” olduğu söylenebilir. Ancak diğer çalışmalar göstermiştir ki [11 ve 28] Hemşirelik öğrencilerinin kendi bilgi okuryazarlığı becerilerine yüksek güvenleri olmasına rağmen uygulanan bilgi okuryazarlığı testinde bunu iyi bir şekilde sergileyememektedirler. Öğrencilerin önceden bilgi okuryazarlığı eğitimi almış olmaları bilgiye erişim becerilerine güvenlerini geliştirmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda verilen eğitimin kapsamının genişletilerek dönemlik kredili ders haline dönüştürülmesi önerilebilir. Literatürde yer alan bazı çalışmalarda da hemşirelik öğrencilerinin lisans veya yüksek lisans programlarında kredili bilgi okur yazarlığı derslerinin yer alması gerektiğini ve uygulamalar için anahtar pozisyonda bulunan Bilgi Okuryazarı deneyimcilerine sınıf aktivitelerinde yer verilmesi gerektiğini savunmuştur [5, 8, 11]. Bilgi okuryazarlığı ders programı oluşturulurken “Hemşirelik Bilgi Okuryazarlığı Yetkinlik Standartları” ndan yola çıkılarak oluşturulmalıdır. Standartları karşılayan bir programın eksik yönünün kalması olasılığı zayıftır [19]. Üniversite Kütüphaneleri Çalışma Grubu tarafından Yüksek Öğretim Kurulu’na sunulan bir raporda da [29] “Bilgiye Erişim ve Araştırma Yöntemleri” adı altında bilgi okuryazarlığı dersin verilmesi gerektiği ve dersin kapsamı örnek olarak sunulmuştur.

Temel bilgi kaynağı olarak WEB’i tercih eden Y kuşağı için bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında WEB araç olarak kullanılabilir ve kütüphane tarafından oluşturulacak bilgi okuryazarlığı dersi Y Kuşağının özellikleri göz önünde tutularak inter aktif olarak uzaktan eğitim veya sosyal ağların desteğiyle verilebilir. . Bu nedenle kütüphane WEB sayfası gözden geçirilmeli, “kullanıcı dostu arayüzlü” olması sağlanmalı. Gerekirse üst yönetime “kurum web sayfası özelliklerinden” farklı olarak bir araştırma kütüphanesine uygun bir sayfa haline getirilebilmesi için özel bir yapıda olması gerektiğiyle ilgili bir rapor sunulmalı ve sayfanın Web 2.0 teknolojisi ile kullanıcı odaklı hale getirilmelidir.

WEB aracılığıyla verilecek eğitimin faydaları şöyle sıralanabilir;

- Web kaynakları ile doğrudan etkileşim söz konusudur,

- Kütüphane web sayfasının farklı parçalarından bilgi kaynakları birleştirilebilir (ya da ayrılabilir),
- istenildiğinde öğrenim ortamı tüm öğrenciler için 24 saat açıktır,
- Kullanıcıların konuya en uygun kaynaklara ulaşması ve kullanması üzerinde yoğunlaşması sağlanabilir,
- Etkileşimli, esnek ve kullanıcı dostudur,
- Eğitim-öğretim seçeneklerini artırır ve kütüphane kaynaklarının kaybolma ve yıpranma risklerini azaltır [26]

Literatürde Web sayfası aracılığıyla veya uzaktan eğitim yoluyla bilgi okuryazarlığı dersi verileceği ile ilgili yayınlar bulunmakla birlikte [19, 24, 26] web tabanlı çevrimiçi bilgi okuryazarlığı programlarının hiçbir zaman mevcut eğitim programlarının alternatifi olmayacağı da belirtilmektedir [26].

Daha kapsamlı ve izlem içeren araştırmaların planlanarak bulgularımızın doğrulanması önem taşımaktadır. Hemşirelik birinci sınıflarla başlanan bu araştırma süregelen hale getirilip öğrenciler mezun olana kadar her sene tekrar edilebilir.

Kaynakça:

[1] Scholaman, B., "Information Literacy: The Benefits of Partnership", **The Online Journal of Issues in Nursing**, 6 (2) (2001).

[2] Kurbanoglu, S. S., "Bilgi okuryazarlığı: kavramsal bir analiz", **Türk Kütüphaneciliği**, 24 (4): 723-747 (2010).

[3] Yeoh, J., "Nursing informatin needs: what next?", **Health Libraries Review**, 17: 14-16. (2000).

[4] American Nurses Association (ANA). *Scope and Standarts of Practice* (2001).
<http://www.nursingworld.org/scopeandstandardspractice>

[5] Verhey, M., "Information literacy in undergraduate nursing curriculum: Development, implementation and evaluation", **Journal of Nursing Education**, 38 (6): 252-261.(1999).

[6] CINAHL database (2015).
<https://health.ebsco.com/products/the-cinahl-database/allied-health-nursing>

[7] Barnard, A., Nash, R. and O'Brien, M., "Information literacy: developing life long skills through nursing education", **Journal of Nursing Education**, 44(11): 505-510, (2005).

[8] Wallace, M., Shorten, A., Crookes, P., McGurk, C. And Brewer, C., "Integrating information literacies into an undergraduate nursing program", **Nurse Education Today**, 19: 136-141, (1999).

[9] Özkul, H., **Hemşirelik öğrencilerinin kendi bilgi okuryazarlık durumlarına ilişkin görüşleri**. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, (2007).

[10] Association College and Research Libraries (ACRL), CHICAGO, **Information Literacy Competency**

Standarts for Nursing (2013).
<http://www.ala.org/acrl/standards/nursing>

[11]Robertson, D.S. And Felicilda-Reynaldo, R.F. "Evaluation of graduate nursing students' information literacy self-efficacy and applied skilss", **Journal of Nursing Education**. 54 (3, Suppl):26-30, (2015).

[12]Nayda, R. and Rankin E., "Information literacy skill development and life long learning: Exploring nursing students' and academics' understandings", **Australian Journal of Advanced Nursing**. 26(2):27-33. (2008).
http://www.ajan.com.au/Vol26/26-2_Nayda.pdf

[13] Berwick, D. M. "Disseminating innovations in health care", **Journal of the American Medical Association**, 289: 1969-1975, (2003).

[14] Lonsdale, R and Amstrong C., "Crossing the educational divide: issues surrounding the provision and use of electronic information resouces in secondary and tertiary education", **33. Rd Annual Conference of International Association of School Librarian**, 60-72, (2004).

[15] Association College and Research Libraries (ACRL). CHICAGO: **Libraries information Literacy Standarts for Higher Education** (2000).
<http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf>

[16] Polat, C. and Palo, G., "Hemşirelik bilgi okuryazarlığı yeterlik standartları", **Türk Kütüphaneciliği**, 29 (2): 350-363, (2015).

[17] Bruce,C.S., Information Literacy Blueprint, (1994).
<<http://www.gu.edu.au/ins/lils/infolit/resources/blueprint/blueprint.html>>.

[18] Zhang, W., "Building partnerships in liberal arts education: library team teaching", **Reference Services Review**, 29(2): 141-150, (2001).

[19] Aldemir, A. **Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı üzerine bir çalışma: Sakarya Üniversitesi**

Örneği Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara,(2004).

[20] **Adnan Menderes Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, (2015).**
<http://www.idari.adu.edu.tr/db/kutuphane/>

[21] HÜBO, Hacettepe Üniversitesi Bilgi Okuryazarlığı Eğitimi Programı (2015).
<http://hubo.hacettepe.edu.tr/>

[22] Adana, F., Arslantas, H. and Sahbaz, M., “Lise öğrencilerinin benlik kavramlarını algılama biçimleri ve ilişkili faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, 3(1):22-29, (2012).

[23] İl, S., Duyan, V. and Tuncay, T., “Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri, bazı sorunları ve stresle baş etme tarzları”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 21 (2): 19-29, (2010).

[24] Sieberhagen, E. A. **The design and development of a digital information literacy program for an academic library**. Unpublished masters thesis, University of South Africa. (2005).
<http://uir.unisa.ac.za/bitstream/handle/10500/1744/dissertation.pdf?sequence=1>

[25] Jacobson, T.E. ve Mark, B.L., “Separating wheat from chaff: Helping firstyear students become information savvy”, **The Journal of General Education**, 49(4):256-278, (2000).

[26] Polat, C. “Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerindeki zorlanma düzeyleri üzerine bir çalışma”, **Türk Kütüphaneciliği**, 19 (4): 408- 431, (2005).

[27] Cole, L ve Kelsey, A., “Computer and Information literacy in post-qualifying education”, **Nurse Education in Practice**, 4: 190-199, (2004).

[28] Pravikoff, D.S., Tanner, A.B., and Pierce, S.T., “Readiness of U.S. nurses for evidence-based practice”, **American Journal of Nursing**, 105 (9): 40-51, (2005).

[29] Akbaytürk Canak, T., Çelik, S.,Çetinkaya, İ ve diğerleri, **2023’e doğru Türkiye’de üniversite kütüphaneleri: mevcut durum, sorunlar, standartlar, çözüm önerileri**. Ankara, (2014).